

ravne, kakor so še dandanes na Laškem v navadi), ali celó na ulicah. Iz tega se vidi, da staro-rimskim pedagogom (?) ni bilo potreba požirati šolskega prahu. Poleg tega so pa imeli dovolj sitnosti s svojimi učenci. — Bili so leni in neubogljivi; namesto da bi mej poukom poslušali, so z učiteljem razne burke uganjali. Saj otrokom ne moremo v zló šteti, če pomislimo, da so stariši domá v pričo njih (kakor še radi dandanes) o učiteljih le slabo govorili in jim vsakovrstne priimke dajali. O kakem ustrahovanji v rimskih učilnicah se ni govorilo. Učitelji zdanje srečne (?) dobe h koncu bližajočega se 19. stoletja staro-rimskim učenikom ne smemo v hudo šteti, če jim je v šoli „palica“ kot najboljši učni pripomoček dobro služila.

Vaški Jarni.

Nekaj o zemlji, luni in solncu.

Dvogovor. Spisal J. B.

(Konec.)

II.

A. Izvrstno! Ker si me tako pazljivo poslušal in tako dobro razumil, hočem ti zdaj tudi še nekoliko povedati o luni in solncu. O luni sicer ne vemo toliko, kolikor o zemlji, ker nam je bolj oddaljena. Vender učeni že tudi mnogo vedó o tem nebnem telesu. Luna je kakor zemlja krogla, ter se vrtí okrog svoje osi, potem pa še okrog zemlje in torej — s zemljo tudi okrog solнца. Luna je sama na sebi temno teló in se le takrat dobro vidi, kadar njo solnce obseva in zemljo otenneva, to je po noči. Tudi je luna skoraj 50krat manjša kakor zemlja. Natančne opazbe izpričujejo, da se na luni ne nahaja ne vode, ne zraka in zavoljo tega tudi ne ognja, ne živali, ne ljudi. Vidijo se pa gore, katere se našim neoboroženim očem kažejo kot temne pege. Naopačna je toraj misel tistih, ki hočejo v teh pegah viditi Kajna, katerega je Bog potem, ko se je povsod po svetu potikal, poslal za kovača na luno. Ravno tako so tudi le babjeverne vraže, pripovedke o mesečnih ljudeh, o takih, ki jih luna trka, ali opominj, da človek ne sme dolgo v luno gledati. To vse spominja še na starodavne paganske čase, ko so imeli ljudje luno za Boga, kar se pa tudi še dandanes godí pri nekaterih surovih rodovih (divjakih).

Vrjetno je, da luna provzrokuje gibanje morja, da upliva znabiti nekoliko na rast rastlin, ali na ta način ne upliva nikdar na človeka, to je le bolezen, — ki ima druge vzroke.

Omenil sem prej, da se luna vrtí okrog svoje osi in sicer se to zgodí v 27 dneh 7 urah in 43 minutah. V tem času pa pride luna tudi okrog zemlje in tako torej nam zemljanom kaže vedno le eno polovico. Zemlja se pa v tem času tudi naprej pomika, tako da jo luna popolnoma obhodi še le v 29 dneh, 12 urah in 44 minutah. To je naš mesec. Iz tega sukanja okrog solнца pa sledí, da se vedno izpreminja stanje teh treh teles. Tako opazujemo štiri lunine izpremembe. Včasí se je nič ne vidi, to je — mlaj, včasí je kakor na levo roge kažoči polukrog — prvi krajec, včasí celó razsvetljeni krog — ščip (polna luna), včasí pa na levo izbočeni polukrog — zadnji krajec. Lunini mrak se pa naredí, ako stopi zemlja tako mej solnce in luno, da luni solnce zakrije, katera potem otemní. Vse te prikazni morejo se prav lepo pokazati s pripravo, ki se telurij imenuje.

III.

A. O solncu pa vemo še veliko manj gotovega, ko o luni, ker solnce nam je še bolj oddaljeno. Topova krogla, ki bi potrebovala do lune 12 dni, potrebovala bi do solnca celih 12 let, in brzovlak, ki bi pripihal do lune v 280 dneh, potreboval bi do solnca čez 300 let. Celó svetloba potrebuje od solnca do nas 8 minut. Solnce je namreč vir vse svetlobe in toplote na zemlji, ter je tudi krogla, ki se suče okrog svoje osi. Z daljnogledom se zapazijo na solncu temne pege, katere se proti eni strani pomikajo, potem popolnoma zgubé, toda zopet prikažejo in ker so v $25\frac{1}{2}$ dneh na tistem mestu, ko prej, računimo, — da se solnce v $25\frac{1}{2}$ dneh zavrtí enkrat okrog svoje osi.

Večkrat tudi pravimo, da solnce mrkne. To se zgodi vselej takrat, kadar pride luna tako mej solnce in zemljo, da tej zakrije sveteče solnce. Ker učeni popolnoma poznajo pota lune in zemlje, zračunijo lahko za več let naprej dni, o katerih solnce ali luna mrkne.

Učenjaki navadno trdé, da je solčno teló silno razbeljeno sveteče jedro, ki je obdano s plamenastim ozračjem (puhom). V tem ozračji gori mnogo takih tvarin, ki jih imamo na zemlji, n. pr. železo.

Gotovo je, da od solnca izvira vse življenje na zemlji, in kdo bi dvomil, da solnce tudi ne upliva na notranje človeško življenje. Kdo ni le vesel lepega spomladanskega dné in komu ni tesno pri srcu, ko ne vidi včasi v jeseni po več dni rumenega solnca? Ali ni takrat vsa narava nekako otožna?

B. Res je taka. Ni se tedaj čuditi, da so národi že v starodavnih časih solncu malikovali, in še dandanes živé ljudstva v Aziji, ki solncu božjo čast skazujejo.

Književnost.*)

Mlada leta. Našej deci napisal Josip Gradačan. V Ljubljani. Ob pisčevih troških natisnili J. Blaznika nasledniki. 1884. Ta zanimiva knjižica obsega prav mično, izvirno tvarino, in sicer: Prihod kraljice. Na domačem holmci in na visokej gori. Na senu. Pod smreko. Ulnik. Doma. Na potu. Vrh hruškovega drevesa. Kako se jazbecu kuri. Kako je človeku pri srci, kedar prvič dihurja sreča. Prošce. Otroci in ptice. — Vse te slike kažejo se bralcu v tako primernih, živih in národnih podobah, da se človek popolnoma čuti, kakor da bi jih resnično gledal. Priporočamo tedaj to knjižico naši nežni mladini, učiteljem in šolskim knjižnicam. Knjižica stane 20 kr. (po pošti 2 kr. več). Kdor si naroči 10 iztisov, dobi jih poštnine proste; kdor jih naroči 20, dobi še dva iztisa po vrhu. Dobiva se pri bukovezu Bonaču (v Ljubljani na Poljanski cesti, št. 10), kamor naj se blagovolijo tudi pošiljati pismena naročila.

D o p i s i.

Z Dunaja. Tukaj bodo začeli vzpomladi v Hörner-ulici, v III. mestnem okraji, zidati novo šolo, in sicer také zvano dvojnato šolo, katera bo imela prostora za 1800 otrok. Ta šola bo

*) Popravek. V g. A. Leban-ov spis: „Četrto Berilo za ljudske in nadaljevalne šole“ (glej „Književnost“ v zadnjem „Tov.“ str. 62. in 63.) so se pri tisku vrinile prav neljube napake, katere tu popravljamo. V 17. v. od zgoraj naj se bere „Gregorčič“ mesto: Gregorič; v 18. v. od zg.: Jako mi to prijá, da je . . . , mesto: Kako mi to prijá . . . V 23. v. od zg.: . . . ampak porok nam je še več pedagog . . . mesto: . . . ampak porok nam je še več pedagog . . . V 15. v. od spodaj naj se bere: Slóve pa dr. Lindnerjev izrek také (ne: také): „Man (ne: Mann) kann noch vielseitig der Meinung begegnen, dass an dem Lehrbuche nichts gelegen sei, dass nichts leichter sei, als ein Lesebuch zu machen, dagegen müssen wir bemerken, dass die höchste wissenschaftliche Tüchtigkeit für sich allein zur Abfassung eines guten Lehrbuches nicht ausreichte, und dass hiezu vor allem die Vertrautheit mit den Bedürfnissen der Schule gehöre, die man zunächst bei jenen voraussetzen kann, die da in Schulen lehren (ne: lernen).“